

I. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CONSIMȚĂMÂNTUL, ELEMENT COMPONENT ESENȚIAL AL VOINȚEI JURIDICE, ȘI MIJLOACELE DE PROTEJARE A ACESTUIA

Roxana MATEFI

Abstract

This paper proposes an analysis of the consent, a general and essential condition in the conclusion of any contract, from the perspective of the issues related to its protection and the means that the legislator has regulated in this respect. Expressing a valid, unvarnished, informed consent when a legal act is concluded is an imperative in any functioning society, and a number of legal levers are needed to guarantee this.

Keywords: *consent, protection, vitiation of consent, obligation to inform, consumer, offer.*

I. Introducere

Una dintre condițiile esențiale ce se cere a fi respectată la încheierea oricărui act juridic civil, alături de capacitate, obiect și cauza, o constituie consimțământul, legiuitorul stabilind o serie de condiții ce se cer a fi îndeplinite pentru valabilitatea acestuia. O relevanță deosebită o reprezintă și mijloacele legale prin care exprimarea unui consimțământ valid este protejată de către legiuitor, sens în care vom face referire la incapacități, vicii de consimțământ sau obligația de informare precontractuală.

II. Aspecte generale privind consimțământul

Condiție de fond și generală la încheierea actului juridic civil, consimțământul nu cunoaște o definiție legală, acest rol revenindu-i doctrinei, însă legiuitorul român îi consacră o reglementare generoasă în cuprinsul Codului civil, în articolele 1182-1224.

Potrivit dicționarului LaRousse, consimțământul reprezintă „acțiunea de a-ți da acordul cu privire la o acțiune, la un proiect; aprobare, asentiment¹”, în timp ce Dicționarul de drept civil îl definește drept „componenta esențială a voinței juridice ce dă expresie hotărârii subiectului de a încheia actul juridic și deci de a se obliga juridicește²”

Doctrina definește consimțământul drept „acordul a două sau mai multe persoane asupra unuia și aceluiași punct (...) rezultatul a două sau mai multe voinți care se întrunesc³ ori „hotărârea de a încheia un act juridic civil, manifestată în exterior⁴”.

III. Exprimarea consimțământului

Reglementarea formelor de exprimare a consimțământului o regăsim în cuprinsul art. 1240 din Codul civil, care în primul său alineat indică faptul că „voința de a contracta poate fi exprimată verbal sau în scris”, arătând în continuare că aceasta „poate fi manifestată și printr-un comportament care, potrivit legii, convenției părților, practicilor statornicite între acestea sau uzanțelor, nu lasă nicio îndoială asupra intenției de a produce efectele juridice corespunzătoare⁵”.

În acest context al analizei modului de exprimare a consimțământului, apreciem util a aduce în discuție problema *tăcerii* din punct de vedere al consimțământului. Sigur că, de regulă, tăcerea nu poate avea valoarea unui consimțământ valabil exprimat, conform adagiului *qui tacet, non utique fatetur; sed tamen verum est eum non negare*. Cu toate acestea, există și excepții de la această regulă, pe care le vom aminti în cele de urmează.

Astfel, articolul 1810, alin. (1) din Codul civil reglementează *tacita relocațiune*, conferind astfel tăcerii valoare de consimțământ. Potrivit acestui text de lege „dacă, după împlinirea termenului, locatarul continuă să dețină bunul și să își îndeplinească obligațiile fără vreo împotrivire din partea locatorului, se consideră încheiată o nouă locațiune, în condițiile celei vechi, inclusiv în privința garanțiilor”.

Tot cu titlu de excepție vom indica și dispozițiile art. 1196 alin. (2) C. civ. potrivit cărora, „tăcerea sau inacțiunea destinatarului nu valorează acceptare decât atunci când aceasta rezultă din lege, din acordul părților, din practicile statornicite între acestea, din uzanțe sau din alte împrejurări”. Textul de lege anterior amintit indică în mod expres situațiile limitativ reglementate în care tăcerea poate avea valoare de consimțământ.

¹ <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/consentement/18359>.

² M.N. Costin, C. M. Costin, *Dicționar de drept civil de la A la Z*, ed. a 2 a, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 187.

³ D. Alexandresco, *Principiile dreptului civil român*, vol. III, București, Tipografia a Curții Regale, 1926, p. 18.

⁴ Gh. Beleiu, *Drept civil român, Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a 10-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Ed. Universul Juridic, București, 2005, p. 154.

⁵ Art. 1240 alin. (2) C. civ.

IV. Mijloace de protecție a consimțământului – incapacitățile, viciile de consimțământ și obligația de informare precontractuală

Preocuparea legiuitorului în scopul asigurării mijloacelor legale de protecție a consimțământului a reprezentat o constantă în legislația internă. Articolul 1204 C. civ. stabilește condițiile ce se cer întrunite pentru a fi în prezența unui consimțământ valabil, respectiv, „să fie serios, liber și exprimat în cunoștință de cauză”.

Un consimțământ valabil, dat în cunoștință de cauză, astfel cum prevede în mod imperativ legiuitorul, nu poate să provină decât de la o persoană cu discernământ, capabilă să înțeleagă consecințele juridice pe care le presupune actul la încheierea căruia își dă acordul. O persoană cu capacitate deplină de exercițiu este prezumată de legiuitor ca având discernământul cerut pentru conștientizarea implicațiilor ce derivă din încheierea actelor juridice. În ceea ce-i privește pe minorii lipsiți de capacitatea de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, precum și pe interzișii judecătorești, legiuitorul a găsit de cuviință să le protejeze consimțământul pe care aceștia și-l dau la încheierea unor acte juridice, stabilind în acest sens o serie de incapacități legale.

Tot ca măsură de protecție a consimțământului, legiuitorul sancționează cu nulitatea relativă și contractul încheiat de o persoană care, la momentul încheierii acestuia, se afla, fie și numai vremelnic, într-o stare care o pune în neputință de a-și da seama de urmările faptei sale⁶.

În plus, contractul devine anulabil și în ipoteza în care acesta este încheiat de o persoană pusă ulterior sub interdicție dacă, la momentul când actul a fost făcut, cauzele punerii sub interdicție existau și erau îndeobște cunoscute⁷.

Tot ca o măsură de protecție a consimțământului trebuie amintită și reglementarea viciilor de consimțământ, incidența acestora la încheierea actului juridic civil fiind de natură să înlăture caracterul său liber, golind de sens juridic acordul de voințe, după cum se arată în doctrină⁸. Astfel, potrivit art. 1206, alin. (1) C. civ. „consimțământul este viciat când este dat din eroare, surprins prin dol sau smuls prin violență”, în timp ce conform alin. (2) „de asemenea, consimțământul este viciat în caz de leziune”.

Obligația de informare – mijloc de protecție a consimțământului (în materie contractuală)

Cât privește obligarea de informare precontractuală, ca mijloc de protecție a consimțământului, se impune a aminti faptul că, în acord cu dispozițiile articolului

⁶ A se vedea art. 1205 alin. (1) C. civ.

⁷ A se vedea art. 1205 alin. (2) C. civ.

⁸ A se vedea P. Vasilescu, *Relativitatea actului juridic civil. Repere pentru o nouă teorie generală a actului de drept privat*, Ed. Rosetti, București, 2003, p. 35.

1182 alin. (1) C. civ. încheierea contractului se face „prin negocierea lui de către părți sau prin acceptarea fără rezerve a unei oferte de a contracta”, în timp ce următorul alineat al textului de lege indicat stabilește că este suficient ca părțile să convină asupra elementelor esențiale ale contractului, unele elemente esențiale putând fi stabilite ulterior sau determinarea lor să fie încredințată altei persoane. În ipoteza în care părțile nu se înțeleg cu privire la elementele secundare sau cel căruia i s-a încredințat determinarea lor nu ia o decizie, la cererea oricăreia dintre părți, instanța poate dispune completarea contractului având în vedere împrejurările, natura contractului și intenția pe care au avut-o în vedere părțile⁹.

Încheierea unui contract presupune așadar în majoritatea cazurilor un proces de negociere a clauzelor, consimțământul exprimat urmând a fi unul informat, dat în cunoștință de cauză.

Obligația de informare precontractuală constituie un mijloc de protecție a consimțământului, ce are rolul de a pune la dispoziția celeilalte părți „informațiile care îi vor permite să contracteze în baza unei cunoașteri suficiente a realității”¹⁰.

Cu toate că nu există o dispoziție legală expresă cu caracter general care să consacre în mod expres această obligație de informare precontractuală, aceasta poate fi dedusă în mod implicit din obligația de bună-credință în negocieri, consacrată de dispozițiile art. 1183 alin. (2) C. civ. care prevăd că „partea care se angajează într-o negociere este ținută să respecte exigențele bunei-credințe. Părțile nu pot conveni limitarea sau excluderea acestei obligații”.

În plus față de această dispoziție legală, obligația de informare reiese și din textul articolului 1214, alin. (1) din Codul civil, potrivit căruia „consimțământul este viciat prin dol atunci când partea s-a aflat într-o eroare provocată de manoperele frauduloase ale celeilalte părți ori când aceasta din urmă a omis, în mod fraudulos, să îl informeze pe contractant asupra unor împrejurări pe care se cuvenea să i le dezvăluie”. Legiuitorul vorbește în mod expres în acest text de lege de informarea cocontractantului asupra unor împrejurări pe care acesta trebuia să le cunoască.

Așadar, în ipoteza în care, în mod fraudulos partea căreia îi incumbă această obligație, pune sub tăcere aceste împrejurări cu privire la care era necesară informarea, partea al cărei consimțământ a fost viciat este îndreptățită să ceară anularea contractului, chiar dacă eroarea în care s-a aflat nu a fost esențială, în acord cu dispozițiile art. 1214 alin. (2) C. civ.

Dincolo de aceste dispoziții cu caracter general, există și norme speciale care reglementează expres această obligație de informare, pe care le vom analiza în cele de urmează.

⁹ A se vedea art. 1182, alin. (3) C. civ.

¹⁰ <https://www.lextenso.fr/lextenso/ud/urn%3A9782275051765-581>.

Astfel, *O.U.G nr. 50 din 9 iunie 2010 privind contractele de credit pentru consumatori* prevede în mod expres obligația de informare precontractuală ce cade în sarcina creditorului sau a intermediarului de credit, căruia îi incumbă îndatorirea de a furniza „consumatorului, pe baza clauzelor și a condițiilor de creditare oferite de către creditor, precum și, după caz, a preferințelor exprimate și a informațiilor furnizate de către consumator, informațiile necesare care să îi permită consumatorului să compare mai multe oferte pentru a putea lua o decizie informată cu privire la eventuala încheiere a unui contract de credit¹¹”.

Potrivit alineatului al doilea al textului de lege anterior citat, aceste informații la care face referire legiuitorul trebuie furnizate „cu suficient timp înainte, dar nu cu mai puțin de 15 zile înainte ca un consumator să încheie un contract de credit sau să accepte o ofertă”, această perioadă putând fi redusă cu acordul scris al consumatorului.

Relevantă din punctul de vedere al celor analizate anterior este Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 18 decembrie 2014, în motivarea căreia se reține faptul că „principiul efectivității ar fi compromis dacă sarcina probei privind neexecutarea obligațiilor creditorului ar reveni consumatorului. Astfel, acesta nu dispune de mijloace care să îi permită să demonstreze că creditorul nu i-a furnizat informațiile prevăzute și nu a verificat bonitatea sa. În schimb, principiul efectivității este garantat în cazul în care creditorul este obligat să justifice în fața instanței executarea adecvată a obligațiilor sale precontractuale: un creditor diligent trebuie să fie conștient de necesitatea de a colecta și de a conserva probe privind executarea obligațiilor sale de a furniza informații și explicații”. Totodată se arată faptul că “în ceea ce privește clauza standard care figurează în contractul de credit în cauză, aceasta nu poate permite creditorului eludarea obligațiilor sale. Astfel, clauza standard în discuție constituie un indiciu în susținerea căruia creditorul trebuie să aducă unul sau mai multe elemente de probă relevante”.

IV. Concluzii

Practica dovedește că importanța exprimării unui consimțământ valid, dat în cunoștință de cauză, neviciat și informat este fără putință de tăgadă, mijloacele legale eficiente de protejare a acestuia având un rol determinant în procesul încheierii actelor juridice.

Fie că vorbim despre incapacitățile instituite de legiuitor, de viciile de consimțământ ori de obligația de informare precontractuală, toate acestea sunt pârghii esențiale de natură a-l pune la adăpost pe cel care contractează de eventuale riscuri pe care nu este dispus să și le asume.

¹¹ Art. 11, alin. (1) din OUG 50/2010.

Bibliografie

Codul civil

O.U.G nr. 50 din 9 iunie 2010 privind contractele de credit pentru consumatori

D. Alexandresco, *Principiile dreptului civil român*, vol. III, București, Tipografia Curții Regale, 1926.

Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a 10-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Ed. Universul Juridic, București. 2005.

M.N. Costin, C. M. Costin, *Dicționar de drept civil de la A la Z*, ed. a 2 a, Ed. Hamangiu, București, 2007.

<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/consentement/18359>.

<https://www.lextenso.fr/lextenso/ud/urn%3A9782275051765-581>

<http://travauxdiriges.com/data/uploads/droitdesobligations/fiche-4.pdf>